

MIES LÄHIHOITAJANA

-Väliraportti 2/4

Voimaa ja tasapainoa

MIES LÄHIHOITAJANA -SELVITYS

Mies lähihoitajana -selvitys kartuttaa tietoa niukasti tutkitusta aiheesta, miehestä lähihoitajana - ja yleisemminkin miehestä hoiva-alalla. Selvitys toteutetaan meneillään olevan lähihoitajakoulutuksen työssäoppimisen jaksosten yhteydessä.

Aineistona toimivat asiakkaille, työssäoppimisen paikkojen työntekijöille ja opiskelijoille tehtävät kyselyt sekä opiskelijoiden kohdalla toteutettavat ryhmäkeskustelut. Tavoitteena on löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- o Kaivataanko hoiva-alalle miehiä?
- o Jos kaivataan, niin mihin tehtäviin erityisesti?
- o Mitä miehet mahdollisesti tuovat hoiva-alalle?
- o Mikä merkitys miehillä on naisvaltaisessa työyhteisössä?
- o Ja miten miesopiskelijat itse kokevat asemansa hoiva-alan tulevina ammattilaisina?

Tämä on väliraportti toisen työssäoppimisen jakson, hoito ja huolenpito, keskeisistä havainnoista¹. Käytännössä jakson työssäoppimisen paikat sijoituivat lähinnä vanhustenhoitoon tehtäviin.

LÄHIHOITAJAKOULUTUS MIEHILLE

Lapin ammattiopisto järjestää työvoimapoliittisena aikuiskoulutuksena miehille suunnatun sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon, lähihoitajakoulutuksen 15.2.2010-31.1.2012. Koulutus liittyy ESR-hankkeeseen, Lapin Letka – sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa ja työelämässä. Koulutuksen hallinnoinnista vastaa Lapin ELY-keskuksen Koordi-hanke. Miehille suunnatulla koulutuksella pyritään madaltamaan miesten hakeutumiskynnystä sosiaali- ja terveysalan koulutukseen.

¹ Kaikkien neljän selvityksen kohteena olevan työssäoppimisen jakson jälkeen julkaistaan väliraportti. Koulutuksen päättymisen jälkeen koostetaan loppuraportti, joka sisältää vertailua ja yhteenvedon työssäoppimisen jaksosta. Selvityksen yhteydessä kerätty aineisto on käytettävissä Lapin yliopiston tutkimukseen ja opinnäytetöihin.

MIEHIÄ KAIVATAAN

Kyselyyn vastanneista 39 työyhteisön jäsenestä, 3 opiskelijasta ja 25 asiakkaasta yli 90% oli sitä mieltä, että hoiva-alalle tarvitaan lisää miestyöntekijöitä. Eniten miehiä kaipasivat työyhteisöjen jäsenet, tarkemmin sanoen naistyöntekijät. Nimittäin jostain syystä miespuolisilta työntekijöiltä ei saatu kyselyyn yhtään vastausta. Tämä ei johtunut siitä, ettei työyhteisöissä olisi ollut miestyöntekijöitä.

Sukupuolijakaumaa lukuun ottamatta työntekijöiden vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja kysytyjen taustamuuttujien, kuten esimerkiksi vastaajien iän osalta. Myöskään sillä kuinka paljon organisaatiossa työskenteli miestyöntekijöitä, ei näyttänyt olevan merkittävää vaikutusta vastauksiin.

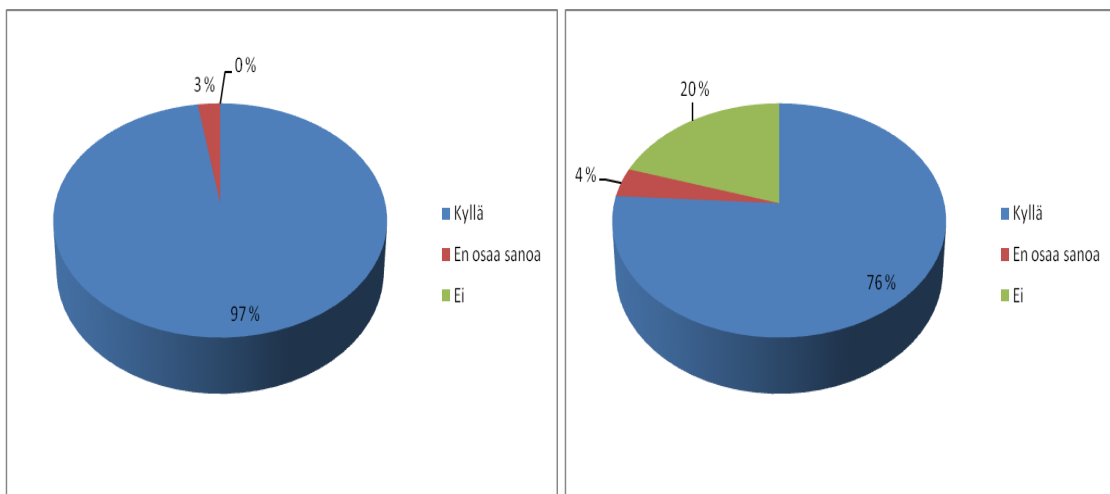
Kyselyyn vastanneista asiakkaista 20 oli naisia ja 5 miehiä. Heidänkään mielipiteensä eivät merkittävästi poikenneet taustamuuttujien osalta, ei myöskään sukupuolen. Opiskelijoiden vastausten määrä jäi valitettavan pieneksi. Heidän kohdalla aineistona toimiikin lähinnä ryhmäkeskustelu.

Sen lisäksi, että hoiva-alalle tarvitaan lisää miehiä, tuotiin useammassakin vastauksessa esille, että hoiva-alalle tarvitaan tulevaisuudessa ylipäänsä lisää työvoimaa. Hoiva-alan tehtävistä katsottiin miehiä tarvittavan erityisesti fyysisistä voimaa vaativiin tehtäviin ja psykiatriseen sairaanhoitoon.

Tarvitaanko hoiva-alalle lisää miehiä?

Työntekijät

Asiakkaat

MIKSI JUURI MIEHIÄ

Voimaa hoivaan

Vastauksia arvioitaessa on syytä huomioida, että opiskelijoiden työssäoppimisen paikat sijoituivat pääsääntöisesti vanhustenhoidon tehtäviin. Sitä kautta onkin jossain määrin odotettua, että noin puolet vastaajista näki miesten tuovan hoiva-alalla erityisesti fyysisistä voimaa. Perustelujen mukaan esimerkiksi nostoissa vaaditaan oikean tekniikan lisäksi myös voimaa. Aina ei käytettävissä ole tarkoitukseen sopivia apuvälineitä. Lähes yhtä usein nostojen ja siirtojen lisäksi, fyysisyyden mainittiin lisäävän turvallisuutta ja ennaltaehkäisevän asiakkaiden aggressiivista käyttäytymistä.

”...siinä yks miesasukas rupes vähän riehaantumaan ja se niille naishoitajille karjahteli lujastiki ja heilutti nyrkkiä, mutta sitte ku seisoskelin siinä vieressä vähän aikaa niin se istahti alas ja rauhattu. Ja sitte ne hoitajat sanoki, että yleensä se niinku riehuu ihan kunnolla naishoitajille, että yllättävän rauhallisesti meni nyt se tilanne ohi.” Opiskelija, mies

”Nostoapuna, tasoittaa työilmapiiriä, on apuna aggressiivisten asiakkaiden rauhoittamisessa.” Työntekijä, nainen

”Tuossa oli ainaki, että käytettiin aina nostureita. Siellä ei niinkö ite nosteltu tuossa Invalidiliitossa. Ei siinä tarvinnu sillä lailla rytkätä.” Opiskelija, mies

Keskustelukaveri miesasiakkaille

Noin neljäsosa kaikista vastaajista mainitsi miestyöntekijöiden tuovan mukanaan uudenlaisen sosiaalisen ulottuvuuden. Asiakkaitten katsottiin saavan uusia vaihtoehtoja, kun hoitohenkilökunta ei koostu pelkästään naisista. Miestyöntekijöiden nähtiin tuovan lisää vaihtoehtoja kaikkeen hoitoon, mutta erityisesti korostui miesasiakkaiden tarve keskustella toisen miehen kanssa.

Jako miesten ja naisten tehtäviin on tunnetusti ollut nykyistä jyrkempää. Osa miesasiakkaista, oman sukupolvensa edustajana, kokikin miestyöntekijän tietyissä asioissa luonnollisempaan keskustelukumppanina. Myös joidenkin, asiakkaan arkaluontoiseksi kokemien asioiden käsittely koettiin helpommaksi samaa sukupuolta olevan työntekijän kanssa.

”Joo, ykski mies metsästysjutuista paljo jutteli mulle. Vielä sanoki, että ku ei nuo naiset ymmärrä metsästyksestä.” Opiskelija, mies

”Tarvitaan perushoitoon, esim. miehet lähtee paremmin suihkuun mieshoitajan kanssa. Viriketoimintaan, voi viedä miehiä kiinnostaviin paikkoihin. Jutustelua miesten kesken (miesten juttuja). Nosto- ja siirtotöihin.” Asiakas, nainen

Monipuolisuutta, miesnäkökulmaa ja miestapaisuutta

Useiden vastaajien mielestä miesten osaaminen on keskimäärin erilaista kuin naisilla ja he myös katsovat asioita eri näkökulmasta kuin naiset. Monipuolisuutta miesten katsottiin tuovan esimerkiksi teknisellä osaamisella ja perinteisten miesten tehtävien hallitsemisella. Nämä seikat eivät kuitenkaan korostuneet merkittävässä määrin vastauksissa.

”Tarvitaan esim.kädentaidot.” Asiakas, mies

”No kyllä se niinkö nämä asukkaat. Kyllä ne, ku piti televisiota virittää, niin kyllä ne tuli multa niinkö kysymään ensimmäisenä.” Opiskelija, mies

Sen sijaan 90 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että työpaikan toimintakulttuurille on eduksi, jos työyhteisö koostuu sekä naisista että miehistä. Etenkin työntekijät korostivat miesten tuovan alalle kaivatua miesnäkökulmaa. Sitä ei kuitenkaan varsinaisesti avattu, miten miesnäkökulma sitten eroaa naisnäkökulmasta. Lieneekö siihen kovin yksiselitteistä vastausta olemassakaan. Yksi työntekijä nosti esille mielenkiintoisen seikan, että miesasiakkaiden hoidosta keskusteltaessa olisi hyvä kuulla myös mieshoitajan näkökulma.

Useasti miesnäkökulman katsottiin tuovan tasapainoa ensisijaisesti työyhteisön toimintaan ja heijastuvan vasta sitä kautta asiakastyöhön. Monestakin avovastauksesta oli rivien välistä luettavissa myös kiinnostava ajatus, että miesnäkökulma ei välttämättä ole mikään miehille ominainen ajattelumalli, vaan ilmenee pikemmin toiminnassa - hyvässä ja pahassa.

”Toisinaan miehet ”huolettomampia” työtehtävien tekemisessä.” Asiakas, nainen

”Olen huomannut, että miestyöntekijä suurpiirteisempi. Jää paljon asioita huomaamatta.” Työntekijä, nainen

”Rento ote, helppo kohdata asiakas ja omainen.” Työntekijä, nainen

”...monesti saa naisista semmosen kuvan, että pittää hästätä ja mennä vauhilla tekemään ne hommat. Että voi ottaa ihan rauhallisesti.” Opiskelija, mies

Samantyyppisiä havaintoja miesten vaikutuksesta hoiva-alan työyhteisössä on tehnyt Helge Svare tutkimuksessaan *Menn i pleie og omsorg – brødre i hvitt*, 2009². Svaren mukaan tutkimuskohteena olleessa vanhainkodissa vallitsi naisten kulttuuri, jossa oli jäänteitä perinteisestä perheenäidin roolista. Kaiken piti olla täydellistä ja paikkojen siistejä.

Svaren mukaan osastolla työskennelleet miehet kokivat nämä vaatimukset ja tiukkojen rutiinien noudattamisen liioitteluna. Kuvaava esimerkki oli rutiini, että kaikkien vanhusten piti olla ylhäällä ja pukeissa ennen aamiaista. Miehet kyseenalaistivat tämän, mikä taas naisten mielestä uhkasi johtaa järjestyksen puutteeseen ja järkyttää osaston toimintaa. Ratkaisuksi löytyi ongelmista puhuminen, jonka seurauksena naiset alkoivat suhtautua entistä rennommin rutiineihin, ja kaikki saivat enemmän liikkumatilaa.

Tasapainoinen ilmapiiri

Yhdeksän vastaajaa kymmenestä oli monivalintakysymyksessä sitä mieltä, että myös työviihtyvyydelle on eduksi, jos työyhteisö koostuu sekä naisista että miehistä. Avovastauksissa noin puolet vastaajista kaipaasikin miehiä hoiva-alalle juuri ilmapiirin vuoksi. Erityisesti korostettiin miesten tasapainottavaa vaikutusta työyhteisöissä. Tämän huomion olivat tehneet työntekijöiden lisäksi myös asiakkaat ja opiskelijat.

Tasapainottava ja työyhteisön kannalta positiivinen vaikutus johtui vastaajien mukaan muun muassa siitä, että miehet ovat rennompia ja rauhallisempia eivätkä lähde mukaan juoruiluun tai kuppikuntiin. Naisetkin kuulemma osaavat käyttäytyä fiksummin, jos työyhteisössä on myös miehiä.

”Työpaikan ilmapiirin takia miestyöntekijöitä voisi olla enemmän, eivät niin helposti osallistu juoruiluun, kiusaamiseen tai kinoihin.” Työntekijä, nainen

Samalla tavoin kuin miesnäkökulman kohdalla, osassa vastauksia tuotiin esille työyhteisön ilmapiirin vaikutus asiakastyöhön. Hyvä työilmapiiri heijastuu kaikille osapuolille. Siten miesten merkitys nähtiin tärkeänä taustatekijänä asiakaspalvelun laadun ja koko hoitosuhteen onnistumisen kannalta. Toisaalta osa vastaajista muistutti miestyöntekijöiden edistävän ilmapiiriä myös kokonaisuutena, ei ainoastaan työyhteisön kautta.

”Viihtyvyys paranee ja kanssakäyminen on avoimempaa!” Asiakas, mies

² Norjan työterveyslaitoksen tutkija Helge Svaren kirjassa *Menn i pleie og omsorg – brødre i hvitt* tutkimuskohteena oli vanhainkoti Aurinkomäen somaattinen osasto. Yhtenä Svaren tavoitteena oli selvittää miten miesten läsnäolo vaikuttaa työympäristöön.

MITÄ MIEHILTÄ SITTEEN ODOTETTIIN

Miesten siis nähtiin tuovan hoiva-alalle esimerkiksi fyysistä voimaa ja rennompaa ilmapiiriä, mutta enemmistö vastaajista ei suoranaisesti silti odottanut heiltä mitään erityistä. Monivalintakysymykseen, odotetaanko miehiltä hoiva-alalla erilaista osaamista ja vahvuuksia kuin naisilta, yli puolet vastaajista vastasikin kieltävästi.

Tosin huomionarvoista on, että avovastauksessa suurin osa vastaajista kuitenkin pystyi nimeämään erityisesti miehiin kohdistuvia odotuksiaan. Ristiriita monivalinta- ja avovastausten välillä voi selittyä osaltaan kysymyksen asettelulla. Osa vastaajista saattoi avovastauksessa luetella sukupuolesta riippumattomia, työntekijälle tärkeitä pitämiään ominaisuuksia, kuten motivaatiota ja vuorovaikutustaitoja. Osa taas vaikutti luettelevan vastauksessaan odotuksien sijaan enemmänkin toiveita.

”Haastavien asiakkaiden kohdalla miehillä voi olla enemmän auktoriteettia.” Työntekijä, nainen

Kysymyksen erilaiset ymmärtämistavat voisivat osaltaan selittää myös huomattavan suuret vaihtelut miehiin kohdistuvissa odotuksissa. Samalla kun enemmistö vastaajista korosti työntekijöiden yksilöllisiä ominaisuuksia, osa kohdisti miehiin hyvinkin tarkkoja odotuksia ja osaamistoiveita. Muutamissa vastauksissa miehet tunnuttiin käsittävän jopa aivan ensisijaisesti sukupuolensa edustajina naisvaltaisella hoiva-alalla. Jos ei muuta, niin odotettiin heiltä ainakin miehisyttä.

Ehkäpä mielenkiintoista oli kuitenkin se, että miehiin kohdistetut odotukset eivät painottuneet niinkään erilaiseen ammatilliseen osaamiseen tai tiettyjen työtehtävien suorittamiseen. Enimmäkseen miesten nähtiin tuovan lisäarvoa ja vaihtoehtoja hoiva-alalle pelkästään olemalla miehiä. Muutama vastaajista kuvasi merkitystä siten, että on pelkästään luonnollista, että työyhteisö koostuu sekä miehistä että naisista. Niinhän tekee asiakaskuntakin. Miten muuten asiat edes voisivat olla.

”Ei kai se työnteon kannalta ole juuri mikään, mut se asiakkaathan ne siitä enemmän. Työhän on työtä, se hoituupi meiltä molemmilta sukupuolilta samalla lailla...” Opiskelija, mies

”Hoiva-alalle tarvitaan myös miestyöntekijöitä, koska asukkainakin on miehiä ja pitää että hoitajia on myös miehiä. Naisasukkaat myös pitää useimmat, että on mieshoitajia.” Asiakas, nainen

MIES VAI LÄHIHOITAJA

Miesopiskelijat olivat vähemmistösukupuolena kaikissa työssäoppimisen paikoissa, kuten tulevat suurella todennäköisyydellä olemaan myös jatkossa erilaisissa hoiva-alan työtehtävissään. Tällöin on mahdollista, että miehet voivat joutua edustamaan korostuneesti nimen omaan sukupuoltaan. Aiemmissä selvityksissä tämä on nähty yhtenä keskeisimmistä haasteista miestyöntekijöiden itsensä mielestä³.

Mainitussa selvityksessä vähemmistöasemaa on käsitelty ainokaisuuden teoreettisen viitekehyksen avulla. Ainokaisuuteen liitetään yksilön korostunut näkyvyys, samankaltaisuus vähemmistöryhmän jäsenten välillä ja vastakohtaisuus suhteessa enemmistöön. Käytännössä korostunut näkyvyys voi ilmetä esimerkiksi positiivisena tai negatiivisena erityiskohteluna. Vastakohtaisuus puolestaan voi tuoda yhteisöön uusia näkemyksiä, mutta toisaalta johtaa myös raja-aitojen kasvamiseen ja jopa ainokaisen eristämiseen. Samankaltaistumisen kohdalla perusongelma on, että odotukset kohdistuvat yksilön sijaan stereotyyppisiin näkemyksiin hänen edustamastaan ryhmästä. Siten miestyöntekijä voi esimerkiksi juuri hoiva-alalla joutua kohtaamaan odotuksia, jotka eivät perustu hänen persoonaansa vaan yleensä miehiin.

Toki edellä kuvatut ilmiöt näyttäytyvät harvoin näin selkeinä. Käytännössä ainokaiset pyrkivät sopeutumaan vallitsevaan kulttuuriin ja vallitseva kulttuuri ainokaisiin. Mutta miten sopeutuminen sitten onnistui miesopiskelijoiden kohdalla ja kokivatko he joutuneensa työssäoppimisen paikoillaan turvamieheksi tai nostokurjiksi?

HAASTEENA PAPIJOTIT

Opiskelijoiden mielestä ongelmia ei ollut. Kukaan ei ainakaan ryhmäkeskustelussa myöntänyt kokeneensa häiritsevänä itseensä kohdistuvia odotuksia tai asemaansa vähemmistösukupuolen edustajana. Päinvastoin miehet kokivat itsensä hyvinkin tervetulleiksi työssäoppimisen paikoilleen.

”...sillai vähän nolottikin, ku sitä niin mainostettiin niin kauheana. Aivan ku ois ollu joku vapahtaja.”
Opiskelija, mies

”...lähinnä ne sairaanhoitajat sitä hehkutteli aina, ku saahaan mies tänne. Vaikka siellä niitä miehiä jo oli töissä. Mua lähinnä alko naurattamaan.” Opiskelija, mies

Ongelmien sijaan opiskelijat kokivat miehenä ja omilla vahvuuksillaan pystyneensä tuomaan lisää vaihtoehtoja ja monipuolisuutta työyhteisöön. Asemaa vähemmistösukupuolen edustajana ei haluttu korostaa tai se koettiin positiiviseksi asiaksi. Sukupuolen sijasta työyhteisöjen suhtautumiseen katsottiin vaikuttaneen enemmänkin asema työssäoppijana. Osa työntekijöistä kun näyttäisi vaativan hieman enemmän aikaa ja näyttöjä osaamisesta ennen vakuuttumistaan opiskelijan kyvyistä.

Ne haasteet joita osa opiskelijoista katsoi sukupuolestansa johtuen kohdanneensa, vaikuttivat melko marginaalisilta. Useampikin asiakas kertoi vastauksissa, että miestyöntekijät eivät mielellään laita papiljotteja. Ryhmäkeskustelussa osa opiskelijoista myönsikin asian itselleen hieman vieraaksi. Toisaalta ehkä tässä kiteytyy jotakin siitä, mitä erilaisten vaihtoehtojen ja vahvuuksien yhdistäminen voi tarkoittaa. Kaikkien ei tarvitse osata kaikkea.

”...On laitettu. Sehän on varmaan sitte naiselle, että jos jotaki miehistä joutuvat tekeen. Niin kyllä kai neki sanoo, että en minä osaa tätä, en minä mielellään tehe.” Opiskelija, mies

Tässä vaiheessa jää vielä kokonaan arvioimatta, mikä merkitys opiskelijoiden kokemuksiin on pelkäämään miehille suunnatulla koulutuksella. Se tiedetään, että koulutukseen hakeutumisen ja myös siihen pääsemisen kohdalla tämä oli monen kohdalla merkityksellinen seikka.

³ Miesten asemaa ja ainokaisuutta hoiva-alalla on käsitelty mm. Peter Peitsalo raportissaan *Miehet hyvinvointipalveluiden ammatilaisena*, 2009.

Opiskelijoiden joukko vaikuttaa hyvin yhteen hitsautuneelta eikä koulutuksen puoleen väliin mennessä ole tapahtunut keskeyttämisää. Ainakin opiskelujaksojen aikana tarjolla on myös jatkuvaa vertaistukea. Miehen roolia naisvaltaisella alalla käsitellään ryhmän kanssa säännöllisesti myös tämän selvityksen yhteydessä. Siten sukupuolen merkityksestä puhutaan ja siitä on varmasti myös tavallista luontevampi puhua eri yhteyksissä.

POHDINTA

Vastauksista selvisi, että miehiä kaivataan hoiva-alalle ja sukupuoleen liitetään aika lailla stereotyyppioita. Se, että miehiä kaivataan hoiva-alalle, oli odotettavaa. Erilaisuus on selvästikin rikkaus myös tässä tapauksessa. Ja vaikka sukupuolella ei hoiva-alan ammatilliseen osaamiseen olisikaan vaikutusta, niin varmasti sillä on vaikutusta, sanotaan nyt vaikka kansanomaiseen osaamiseen.

Mutta miten stereotyyppioihin tulisi suhtautua. Ei tietenkään voi olla oikein, jos kaikilta miehiltä vaaditaan miehiseksi miellettyjä ominaisuuksia ja osaamista. Eikä varmasti ole oikein, jos mieslähihoitajat tekevät sukupuolensa perusteella automaattisesti erilaisia tehtäviä. Kai heidänkin tulisi olla ensisijaisesti yksilöitä ja lähihoitajia.

Onneksi enemmistö vastaajista tuntuikin ajattelevan näin. Miehille ei asetettu kohtuuttomia odotuksia, vaan sävy oli enemmänkin toivova - tällaisia hyötyjä miestyöntekijä voisi tuoda tullessaan, ehkä hieman erilaista osaamista ja näkökulmia, samalla myös sopivan mausteensa työilmapiiriin.

Ja toisaalta, onkohan se nyt kovinkaan vaarallista, jos miesten hieman stereotyyppisesti toivotaan tuovan alalle fyysistä voimaa tai rennompaa ilmapiiriä. Sukupuoli kuitenkin on merkittävä osa yksilöä ja siihen liitettävät mielikuvat syvällä ajattelussamme. Jos vastaajien mielestä mies- ja naisyksilöt ovat keskimäärin hieman erilaisia, niin ei kai siinä pitäisi olla ongelmaa. Etenkään, jos sitä ei nähdä rajoittavana tekijänä, vaan siitä näyttäisi seuraavan etupäässä vain positiivisia asioita.

Seuraava selvityksen kohteena oleva työssäoppimisen jakso kuuluu tutkinnon osaan kuntoutumisen tukeminen. Väliraportti sen keskeisimmistä havainnoista ilmestyy syksyllä 2011 osoitteessa www.lapinletka.fi.

